Tekst van de toespraak van de voorzitter van de Partij van de Arbeid. Marianne Sint tijdens de partiiraadsvergadering van 20 juni 1987 , RAI Amsterdam.
GESPROKEN WOORD GELDT! ! ! !

Partijgenoten,
Socialistische partijen in Europa maken geen gemakkelijke periode door. Links is uit veel regeringen verdwenen en overal bezinnen partijen zich op hun positie. Labour slaagde er - ondanks een door vriend en vijand als briljant gekwalificeerde campagne - niet in Margareth Thatcher van een derde ambtstermijn af te houden. Uit toespraken ter gelegenheid van het afscheid van Willy Brandt afgelopen zondag bleek dat ook onze westduitse zusterpartij een periode van bezinning en verandering doormaakt. Het zal wel toeval zijn dat de nieuwe SPD-voorzitter Hans Jochen Vogel er in zijn slotrede voor pleitte ramen en deuren open te zetten.
De Spaanse socialistische partij start komend jaar een vernieuwingsdiscussie: en geloof me of niet, ook zij hebben daarvoor drie commissies ingesteld.
Ook de Partij van de Arbeid moet vanaf de zijlijn toekijken hoe anderen, in naam van het gezond maken van de economie, toelaten dat de kloof in onze samenleving tussen hen die meekunnen, en hen die daarmee moeite hebben, steeds wijder wordt. Hoe in naam van de hernieuwde eigen verantwoordelijkheid mensen in de kou staan als zij niet op eigen kracht het tempo van de vernieuwing kunnen volgen. Hoe in naam van de nieuwe zakelijkheid zelfs zeer noodzakelijke voorzieningen onder druk staan. Partijgenoten, wat heeft gezinszorg, bejaardenhulp, goed onderwijs te maken met teveel ’verwennerij’ van overheidskant?
Met deze ontwikkelingen geconfronteerd, heeft onze partij al voor de verkiezingen van 1986 duidelijk gemaakt dat zij bereid is regeringsverantwoordelijkheid te dragen. Partijgenoten, wij zijn daar ook nu toe bereid en in staat om die verantwoorde!iikhied te dragen!
We hebben de mensen, de ideeën, we hebben ons program en onze idealen.
Die bereidheid staat los van ons voornemen deze winter een aantal fundamentele ontwikkelingen te doordenken op de consequenties die deze voor ons moeten hebben met het oog op de jaren negentig. Uiteraard zijn vernieuwingsdiscussies een zeer wezenlijke zaak waarvan de betekenis niet moet worden onderschat. Maar laten

we
niet in het andere uiterste vervallen, en met elkaar een klimaat creëren als zou er tot het moment waarop 'de commissies' rapporteren, geen duidelijkheid bestaan over wat de Partij van de Arbeid voorstaat en door welke inspiratiebronnen zij wordt gevoed.
Duidelijkheid kan nooit alleen afhangen van rapporten van commissies. Duidelijkheid ontstaat door steeds opnieuw kenbaar te maken waar onze prioriteiten liggen, waar voor ons de zwaartepunten liggen en en hoe wij in de gegeven omstandigheden beleidskeuzen zouden maken.
Ik twijfel er niet aan dat de fractie bij de behandeling van Miljoenennota en Troonrede erin zal slagen tegenover de regeringsvoornemens het eigen PvdA-alternatief te zetten. Een alternatief dat duidelijk maakt, dat vermindering van de werkloosheid, rechtvaardigheid en hoogwaardige voorzieningen kunnen samengaan. Ook wij vertrekken vanuit dezelfde economische werkelijkheid en opereren binnen vergelijkbare randvoorwaarden, maar wij maken daarbinnen andere keuzes.
Juist dat verschil maakt dat vanuit diezelfde werkelijkheid de uitkomsten van ons beleid vooral voor de meest kwetsbare groepen in de samenleving anders zullen zijn. Het is als met een groot schip: als je de koers een klein beetje verlegt kom je uiteindelijk heel ergens anders uit. Dat is het verschil in perspectief dat de PvdA partijleden en kiezers te bieden heeft.
Partijgenoten, een van de meest klemmende vragen die ons bezighouden,is de plaats en positie van de overheid. Over de verzorgingsstaat wordt al jaren gesproken, juist bij ons. Dat ligt ook voor de hand. De sociaal-democratie is sterk verbonden met de opbouw ervan, en dus voelen wij ons ook aangesproken door de gebreken ervan. Ik durf de stelling aan dat meer dan elders juist in onze partij eerder en vaak grondiger is nagedacht over de mogelijkheden de verzorgingsstaat te hervormen. Maar dan wel zonder haar fundamenten en bestaansgrond prijs te geven!
Waren het niet ministers in het kabinet-Den Uyl die de politieke verantwoordelijkheid droegen voor de Knelpuntennota? Wie nog eens terugbladert zal ontdekken dat veel van wat - al in 1973 - naar voren werd gebracht over de knelpunten in de organisatie en uitvoering van het welzijnswerk , onverkort van toepassing is op de huidige overheidsorganisatie.
En ook iemand als Ed van Thijn heeft zich, als parlementariër en als minister van

Binnenlandse Zaken, diepgaand beziggehouden met het vraagstuk van de reorganisatie Rijksdienst.
De Wiardi Beckman Stichting publiceerde al in 1982 ’De illusie van de democratische staat’ van Paul Raima, voor het toenmalige partijbestuur de aanleiding om met een aantal rapportjes over de verzorgingsstaat te komen.
En last but not least, eerder dan vrijwel ieder ander heeft Joop
den Uyl zich net het vraagstuk van de verzorgingsstaat beziggehouden,
Men kan ons misschien verwijten dat we niet steeds alle antwoorden hadden, maar niet dat we er niet over hebben nagedacht. En hoe had dat ook anders gekund? In de materiele en morele grondslagen van de verzorgingsstaat zijn de uitgangspunten van de sociaal-democratie herkenbaar: solidariteit, sociale rechtvaardigheid en werkgelegenheid. De verzorgingsstaat is uitgebouwd op basis van de overtuiging dat niemand onder een grens mag zakken waar beneden een behoorlijk bestaan in een vrije maatschappij onmogelijk wordt. De verdeling van inkomen en daarvan afgeleide schaarse goederen mag niet door willekeur tot stand komen. De beste waarborg voor vrijheid en zelfstandigheid van mensen is de instrumenten aan te reiken met behulp waarvan zij zich een eigen bestaan kunnen verschaffen.
Die uitgangspunten hebben in de werkelijkheid van 1987 nog niets aan belang en actualiteit verloren. Integendeel.
Zo’n zevenhonderdduizend huishoudens in Nederland leven onder de armoedegrens, Armoede mag een subjectief begrip zijn, het betekent wel dat al die dingen die wij als normaal zijn gaan beschouwen voor een behoorlijk bestaan, niet meer bereikbaar zijn voor bijna tien procent van de Nederlandse bevolking.
Schokkend is, dat daar zoveel kinderen bij betrokken zijn. Ook in ons land concentreert de nieuwe armoede zich in de oude wijken, bij vrouwen, bij etnische groepen, bij bejaarden met alleen AOW.
De werkgelegenheidssituatie geeft evenmin reden tot optimisme, ondanks de geleidelijke daling van de werkloosheidscijfers. De werkloosheidssituatie onder etnische groepen is ronduit deprimerend. Een groot aantal vrouwen hoopt vergeefs op betaald werk, vele duizenden die aan het begin van de jaren tachtig de schoolbanken verlieten, zijn nooit aan de bak gekomen. Het ergste is - zoals een onderzoeker onlangs constateerde - dat werkloosheid erfelijk lijkt te zijn: er ontstaat een tweede generatie werklozen, zonder hoop, zonder uitzicht.

Er is een cumulatie van problemen bij steeds dezelfde mensen. Als je arm bent, woon je slechter, heb je minder geld voor een behoorlijke opleiding, is je arbeidsmarktpositie vaak uitzichtloos en marginaal, heb je te weinig geld voor goede en gezonde voeding, en ben je bijgevolg ook vaker ziek. Op die manier is armoede een vicieuze cirkel, er eenmaal in gevangen, kom je er nauwelijks meer uit.
Die werkelijkheid wordt gemaskeerd door de mythe van succes en de eenzijdigheid in de verdeling van de voordelen van economisch herstel. Technologische ontwikkelingen roepen nieuwe bevoorrechte groepen in het leven van hoogopgeleide, goed betaalde werknemers
en succesvolle ondernemers. De euforie daarover leidt de aandacht
af van de gevolgen die diezelfde ontwikkelingen hebben voor minder bevoorrechten, of die nu wel of niet betaald werk hebben. Het moet hen te moede zijn als dat jongetje in dat Indianenreservaat, dat na het zien van vele Westerns aan zijn vader vraagt: pappie, waarom winnen de anderen altijd?
Partijgenoten, de Partij van de Arbeid wenst niet de ogen te sluiten voor deze groeiende ongelijkheid. Wij accepteren dit niet als een uitvloeisel van verschil in inspanning of capaciteiten. Wij kunnen en willen niet voorbijgaan aan het onderliggende
verschil in uitgangspositie. Voor de geloofwaardigheid van de politiek - en uiteindelijk ook van de democratie - is dat op den duur levensgevaarlijk. Hoe lang kan een samenleving met recht een samenleving worden genoemd wanneer wij accepteren dat problemen zich concentreren in bepaalde groepen, en dat een groeiend deel van de bevolking blijvend buiten spel staat?
Wij hebben een verantwoordelijke overheid nodig, die zich gedragen weet door politiek en samenleving, om deze ontwikkeling te keren.
Het is mode om de overheid te zien als een last, ja zelfs als een instantie die de vrijheid van mensen bedreigt en hen de verantwoordelijkheid voor het eigen bestaan ontneemt. De minister-president spreekt in dat verband van de horeca- mentaliteit van onze bevolking: men bestelt bij de overheid en verwacht te krijgen wat men wil. De overheid is daarop niet gebouwd, zegt hij, en is daardoor overbelast geraakt. Ze is ondoelmatig en niet in staat naleving van veel van haar regelingen en afspraken af te dwingen. En dus moet ze terug.
Natuurlijk, er is alle reden om de overheid kritisch onder de loep te nemen. Dat doen

ook wij. Bureaucratie leidt soms tot bizarre gevolgen, waar instanties elkaar tegenspreken en mensen van het kastje naar de muur worden gestuurd. En er zijn fundamentele veranderingsprocessen gaande in onze samenleving ,waarvan de grotere mondigheid van mensen niet de minst belangrijke is. 'Eerbied voor het gezag' is veel minder een automatisme dan vroeger, ook waar het de overheid betreft. Mensen zijn kritischer over de mate waarin de overheid het recht heeft zich te mengen in hun priveleven, en zijn meer geneigd zich af te schermen wanneer zij het belang er niet direct van inzien.

Maar die ontwikkelingen leiden niet automatisch tot de conclusie dat de overheid zonder meer - en over de hele linie - moet terugtreden. Zo'n reactie lijkt op die van de middeleeuwse chirurg, die bij gebrek aan inzicht in de kwalen van de patiënt besluit tot aderlaten.

Maar wie het woord 'horeca-mentaliteit' in de mond neemt, dient zich wél af te vragen of de menukaart juist is samengesteld en of de bediening snel, klantvriendelijk en efficiënt verloopt. Pas

dan heb je recht van spreken over de verantwoordelijkheid vandegenen die de bestelling doen."

Voor de Partij van de Arbeid is de vóórliggende vraag of de voorwaarden zijn vervuld waaronder mensen kunnen worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid. Als dat niet het geval is, dan kan niet op een zinvolle en vruchtbare manier invulling worden gegeven aan de plaats en functie van de overheid in onze maatschappij. Dat betekent niet, dat elke vorm van ongelijkheid behoeft te worden ondervangen door een overheidsregel of dat overheidsverantwoordelijkheid ook steeds moet worden vertaald in weer een nieuw loket. Er zijn ook andere wegen mogelijk. We moeten weer naar 'planning tot vrij heid' zoals dat al heette in het partijrapport van 1951: De weg naar vrijheid.

Onze ideeën dienaangaande zijn vaak bekritiseerd, Ten onrechte, waar die kritiek die centrale verantwoordelijkheid van de overheid in twijfel trekt. Terecht waar wij onvoldoende onderscheid hebben gemaakt tussen de verantwoordelijkheden die de overheid heeft en de manier waarop zij die gestalte geeft of zou moeten geven. Daardoor hebben wij ons niet steeds voldoende rekenschap gegeven van de voorwaarden die moeten zijn vervuld, om die verantwoordelijkheid ook werkelijk inhoud te geven. Ongewild staat daarmee de overheid diezelfde vrijheid in de weg

waarom het ons juist is te doen.
Voorwaarden zijn allereerst gelegen in de organisatie van de overheid zelf. Bekijken we de manier waarop de overheid organiseert en is georganiseerd, dan is daar bepaald geen overmaat aan planning, eerder op veel punten een groot gebrek eraan. Zeker, op deelgebieden worden plannen gemaakt. Maar 'het' planmatige overheidsbeleid bestaat niet. Integrale afweging en coördinatie ontbreekt. Juist de verscheidenheid van beleid op deelgebieden maakt dat de linkerhand van de overheid niet weet wat de rechterhand doet.
Een voorbeeld. De studiefinanciering. Studenten vallen onder zeer strikte termijnen en regels waar het hun studie betreft. Het was niet hun schuld dat zij zich tot Groningen wendden op het moment dat de administratie daar nog niet op orde was. Het ministerie zelf overschreed de termijnen. Maar wie zijn de dupe? De studenten. Velen kregen de afgelopen maanden veel te weinig geld om van te leven, en zijn daardoor niet in staat het collegegeld voor volgend jaar te betalen. Groningen is door een overbelaste telefooncentrale letterlijk onbereikbaar, en minister Deetman wenst nauwelijks te worden aangesproken op de omvang van het probleem dat zijn eigen departement heeft geschapen.
Je kunt het wel hebben over een verantwoordelijke samenleving,
maar wat is daarvan de inhoud wanneer de overheid haar eigen taken niet op een verantwoorde manier uitoefent?
Hoe paradoxaal het kabinetsbeleid is als het over de overheid gaat, blijkt wel uit het feit dat men aan de ene kant een vijftal grote operaties op touw heeft gezet om de staat te ontlasten: deregulering , privatisering , vermindering van het ambtenarenbestand, reorganisatie van de rijksdienst en decentralisatie. Maar tegelijkertijd schroomt men niet gebruik te maken van uiterst centralistische ingrepen om bezuinigingen af te dwingen of om het aantal vluchtelingen dat in Nederland zijn toevlucht zoekt, te verminderen. Het verschil tussen links en rechts is niet hoeveel men de staatsmacht wil gebruiken, maar waartoe.
Zie ook de gang van zaken rond de werkgelegenheid. Het gaat niet goed. De doelstelling van het kabinet , de werkloosheid in 1990 met 200.000 te verminderen, dreigt niet te worden gehaald. Het politieke steekspel rondom dit getal zou bijna verhullen dat ook bij wel realiseren van die doelstelling nog altijd zo'n half miljoen mensen zonder werk zullen zijn, althans officieel. Het enige instrument dat

momenteel beschikbaar is om hieraan iets te doen, is het initiatief van onze Kamerleden, de wet Vermeend- Moor.
Het enige dat het kabinet kon bedenken, was het verlengen van het minimum-jeugdloon naar 27 jaar, hoewel de zin daarvan nooit overtuigend is aangetoond en de gevolgen voor wie het treft, rampzalig kunnen zijn. Maar waar blijven afspraken over het opvoeren van overheidsinvesteringen? Over technologische, economische en sociale vernieuwing? Over scholingsmaatregelen voor werkzoekenden en voor mensen wier arbeidsplaats op de tocht staat?
Eerst verbindt de minister-president zijn lot aan het halen van een doelstelling van 200.000 werklozen minder. Maar als het tegen zit , wordt niet alleen die doelstelling gerelativeerd, nee, de regering, de meerderheid van de Tweede Kamer, en dus de overheid, ontwijkt de eigen onmiddellijke verantwoordelijkheid en verschuilt zich achter de sociale partners. Als het gaat om overleg en het maken van afspraken - tussen haakjes, waar blijft het sociaal convenant? - kan men hen missen als kiespijn. Maar nu het allemaal met de werkgelegenheidsontwikkeling niet zo gaat als men de kiezers suggereerde, krijgen de sociale partners de zwarte piet.
Dat is al te doorzichtig. Het kabinet, en de regeringspartijen, zijn verantwoordelijk voor het regeerakkoord. Aan die verantwoordelijkheid wens ik het kabinet te houden. Ik roep de regering op die verantwoordelijkheid niet alleen te erkennen, maar ook waar te maken, door een klimaat te scheppen, te prikkelen en een voorbeeld te geven.
Laat er ernst worden gemaakt met structuurversterking, met overheidsinvesteringen, met een echte aanpak van de jeugdwerkloosheid. Laat er iets terecht komen van plannen voor positieve actie om de arbeidsmarktpositie van vrouwen en etnische groepen te verbeteren. Spiegel dat wat dit betreft eens aan de Verenigde Staten, waar bedrijven die daar te weinig aan doen, geen overheidsopdrachten meer krijgen,
En laat de overheid, waar dat nodig is de bedrijfsvoering van overheidsorganen verbeteren, in plaats van meteen de gemakkelijkste uitweg te zoeken door te privatiseren.
Het gaat niet om meer bureaucratie, of meer regelgeving. Het gaat om doortastend optreden daar waar dat nodig is. Om het vooropstellen van kwaliteit, zowel waar het

de inhoud als de uitvoering betreft. Dat wordt niet bereikt door het nemen van vele, vaak onoverzichtelijke bezuinigingsmaatregelen. Dat werkt niet, dat dringt nu zelfs in CDA-kringen door. De nieuwe voorzitter van het CDA zei tenminste tegen VARA's Rooie Haan, dat het kabinet niet kan doorgaan met overal stukjes afhalen, maar dat er nu 'echte duidelijke heldere beleidsprioriteiten' gekozen moeten worden.
Daaraan heeft het de afgelopen vijf jaar kennelijk ontbroken - ondanks het zeif-gecreeerde beeld van het kabinet van doortastendheid. Daaraan ontbreekt het nog, getuige het uitblijven van een eigen visie van het kabinet op het rapport Dekker over de gezondheidszorg. Het kabinet nam de bezuinigingsvoorstellen over: verhoging van de ziekenfondspremie, de tandartsenhulp uit het ziekenfondspakket en een eigen bijdrage van 25,- per verwijzing naar een specialist. Maar de verbetering van de structuur van de gezondheidszorg, bleef zonder gevolg.
Aan de Partij van de Arbeid de taak die duidelijkheid wel te geven.
De Tweede Kamer-fractie heeft een voortreffelijke nota over een volksverzekering tegen ziektekosten. Als het kabinet er niet uitkomt, waarom dan niet onze voorstellen gevolgd? Aan de Partij van de Arbeid ook de opdracht om de hoofdlijnen van
het eigen beleid uit te dragen. Daar waar een kabinet in de versukkeling dreigt te geraken en het zicht op de haalbaarheid van de eigen doelstellingen verliest, ligt een extra verantwoordelijkheid voor de oppositie om te laten zien dat er perspectief is,
Ik ben ervan overtuigd dat wij tijdens de september-partij raad die hoofdlijnen en dat perspectief aan de hand van de reactie van onze Tweede Kamerfractie op Troonrede en Miljoenennota met elkaar - en naar ik hoop ook met mensen van buiten de partijraad - kunnen bediscussiëren.
Partijgenoten, hoewel ik weet dat met name de leden van de drie partijcommissies de zomer zullen gebruiken om de rapporten te voltooien die het u mogelijk moeten maken een goede discussie in
de winter te voeren, wens ik u allemaal een goede vakantie.